

HERMANN RÓBERT
Még egyszer
Petőfi haláláról és az erdélyi
hadjárat hadifoglyairól

Szűcs Gábor igen paprikás választ írt Kovács Lászlónak, illetve Kedves Gyulának e lap hasábjain megjelent, Petőfi eltűnésével, illetve földi maradványainak megtalálásával kapcsolatos interjúira, illetve az általam ugyanebben a tárgyban írott cikke. Mindegyikünk megkapta a magáét, Kovács László azért, mert Szűcs Petőfi haláláról írott kötetét több helyen, így az említett interjúban is plágiumnak merészelte nevezni; Kedves Gyula azért, mert, úgymond, nem támogatta elég lelkesen Szűcsnek a fehéregyházi csatamező földradaros átvizsgálásával kapcsolatos elképzelését, és két elektronikus levelére nem válaszolt (egy telefonhívással érdemes lett volna ellenőrizni, hogy azok egyáltalán eljutottak-e a címzetthez).

Jómagam viszonylag olcsón megúsztam: mindössze azt állítja, hogy miután „alapos körütekintéssel” érvelek amellett, hogy Kurka Mihály 1888-ban Vajna Sándor följegyzése alapján közölt emlékezése „alkalmatlan a költő utolsó percei történetének és eleste helyszínének igazolására”, elhallgatom azt, hogy a Kurkát 1896-ban felkereső Túry Gyula festő szerint Kurka „nyomról nyomra” úgy beszélt el az esetet, amint azt néhány évvel korábban Vajna Sándor. Ezt követően megállapítja: „Nem túl valószínű, hogy bárki, aki magát hiteles szemtanúnak akarja beállítani, az egyik percben igazolja a korábban, nevével »hitelesítve« megjelent elbeszélést, majd pár perccel később egy egészen más történet mesélésébe kezd.” Csakhogy Túry megjegyzése értelmetlen, hiszen Kurka éppen a Petőfi halála szempontjából fontos adatok tekintetében adott elő a Vajna-félétől tökéletesen eltérő változatot.

Szögezzük le: a Vajna-féle, 1888-ban megjelent visszaemlékezés szerint Kurka *ismerte*, a Túry-féle tudósítás szerint *nem ismerte* Petőfit az ütközet előtt, s az csak akkor mutatkozott be neki, amikor menekülés közben csatlakozott hozzá. A Vajna-féle szöveg szerint Petőfi Kurka kengyelszíjába kapaszkodva *gyalog* futott mellette, Túry tudósítása szerint Kurka *fölvette őt a lovára*, de Petőfi „a kengyeléből kivette a lábát és leugrott”, majd „zsebéből kivett

egy kis könyvet”, s balkezével beleírta a nevét. (Menekülés közben igen életszerű jelenet.) Vajna szerint Kurka *látta*, a Túry-féle „interjú” szerint *nem látta* elesni Petőfit.

Ha három kardinális fontosságú kérdésben ugyanannak a szereplőnek két visszaemlékezése ilyen mértékben eltér egymástól, nem tudom, hogyan vehető komolyan közülük bármelyik, s hogyan alapozhatunk rájuk egy egész koncepciót? Maga Szűcs sem képes feloldani az ellentmondást, s láthatólag rugalmasan elszakad az eddig általa is (Papp Kálmán munkája nyomán) lelkesen propagált elképzeléstől. Jómagam nem foglaltam állást abban a tekintetben, hogy melyik a hihetőbb változat, csupán a nyilvánvaló ellentmondásokra hívtam fel a figyelmet.

Szűcs ezekkel nem tud mit kezdeni, majd megállapítja, hogy Túry írása legalább annyira kétségbe vonható, mint Vajnáé, de az is lehet, hogy Vajna blöffölt, sőt még az is lehet, hogy Vajna Szkurkája nem azonos Túry Kurkájával. Igaz, hogy Kurka viszont (Túry szerint) ismerte Vajnáat, azaz, ha Szűcs komolyan venné ezt a lehetőséget, akkor Vajna századában szolgált egy Szkurka János és egy Kurka Mihály, akik mindketten menekítették Petőfit, az egyik a kengyelszíjba kapaszkodó, a másik a kengyelbe lépő költőt. Mindebből szerintem csupán annyi következik, hogy legjobb, ha egyik visszaemlékezésre sem alapozunk.

Végül megjegyzendő, hogy Vajna szerint Szkurka/Kurka érkezésének napján „heves összeütkezésök volt a muszkákkal”, amiből este tért vissza a szakaszával Kőhalomba, s Szkurka/Kurka éjjel 11 óra tájban érkezett meg oda. Csakhogy a kőhalmi összecsapásra, amelyet magyar részről Dobay József alezredes, orosz részről Dyck vezérőrnagy vezényelt, július 30-án került sor, amelyet követően Dobay Székelyudvarhely felé vonult vissza, Dyck csapatai pedig csak július 31-én vonultak tovább Segesvár felé. Azaz Szkurkának legalábbis időutazást kellett volna tennie ahhoz valamilyen párhuzamos térben, hogy július 30-án éjjel megérkezessen a július 31-i fehéregyházi ütközetből arra a Kőhalomra, amit egyébként aznap este már az oroszok szálltak meg. A Vajna-féle Szkurka-visszaemlékezéssel kapcsolatos kételyeket egyébként a Petőfi-Múzeum hasábjain már Haller József kifejtette, kár, hogy Szűcs ezt láthatólag nem olvasta.

Örömmel láttam, hogy Szűcs már Papp Kálmán *Az otffejtett ember* című tanulmánya alapján iga-

zolva látta azon gyanúját, „hogy Heydte nem Petőfi, hanem feltételezhetően Anton Kurz, Bem hadititkára holttestét látta a szökőkútnál” 1849. július 31-én. Mindez azért is érdekes, mert erről a könyvében egyetlen szót sem ír, s benne Kurznak a neve nem fordul elő a szökőkút mellett talált halottal kapcsolatban. Könyvében kétszer is említi ugyan Anton Kurzot, de úgy, mint aki Nagyszebenben vesztette életét. Hogy a szökőkút melletti holttest Anton Kurzé lehet, azt hozzászólásomban én fejtettem ki igen részletesen. Erre azonban Szűcs elfelejt utalni.

A választ itt le is zárhatnám, hiszen ahogy Szűcs nem tudott érdemi ellenérvet felhozni Kovács László azon állítása ellen, hogy lényegében plagizálta Papp Kálmán munkáját, úgy a kétfajta Szkurka-Kurka visszaemlékezés ellentmondásait és ordító ténybeli tévedéseit és valótlanságait sem tudta feloldani.

Van viszont a cikknek két olyan állítása, amelyre röviden reflektálni kívánok. Az egyik a barguzini csontváz további vizsgálata, ahol – miután előbb kijelenti, hogy nem barguzinista, s „megalapozatlanok, sőt légből kapottak” véli a szibériai legendát, azt javasolja, hogy a csontvázból, illetve a Magyar Tudományos Akadémia könyvtárában őrzött Petőfi-hajfűrtből egyaránt mintát kellene venni, s elvégezni ezek „újból szükségessé vált DNS-analízisét”, mégpedig „független, mindkét fél által elismert szakértőkből felállított” bizottság által. Úgy látom, Szűcs – akárcsak Kurka esetében – önmagával sem ért egyet. Mitől vált szerinte újból szükségessé a DNS-analízis? Csak azért, mert a Magyarok Világszövetsége összetrombitált egy újabb „bizottságot”? Kiderült a csontvázról, hogy férfi, és nem nő? Előkerült egyetlen hitelt érdemlő adat arról, hogy Petőfi Barguzinban halt meg, s ott temették el? Van egyetlen hiteles adat arról, hogy az orosz hadsereg magyar hadifoglyokat hurcolt el Oroszország területére, s ezek közül akár egyetlenegy is Szibériába került? És ha nem, akkor miről beszélünk? Egyébként érdeklődéssel várom azon „mindkét fél által elismert szakértők” névsorát, akik Szűcs szerint résztvevői lehetnének a bizottságnak.

A másik, ezzel összefüggő kérdés az orosz haderő által elhurcolt hadifoglyoké. Szűcs itt is elég sarkosan fogalmaz: „Mivel azt, hogy nem hurcoltak ki az oroszok egyetlen magyar foglyot sem Szibériába, körülbelül annyira tudjuk minden kétséget kizáróan bizonyítani, mint a Megamorv-Petőfi Bizottság [sic!] az ellenkezőjét, a történészeknek alapos felülvizsgálatot

kellett volna folytatniuk 1989-ben és azt követően ahelyett, hogy egyre-másra az I. Miklós és I. Ferenc József között, 1849. június 10-én Varsóban megkötött egyezmény dokumentumára hivatkoznak.”

Nos, ami azt a bizonyos június 10-i egyezményt illeti, azon bizony nem szerepel sem I. Ferenc József, sem I. Miklós aláírása; a két hatalom képviselői írták alá, de az uralkodók nem. Az egyezményre történő „egyre-másra” való hivatkozás olvastán aztán fel is szisszentem, ugyanis – ennyi tudományos hozadéka kétségkívül volt az egész barguzini rémbohózatnak – a magyar történetírás igen hosszú időn át nem a június 10-i eredeti okmányt idézte, hanem az egyezmény állítólagos szövegét, amelyet – forrásmegjelölés nélkül – Horváth Mihály közölt a *Magyarország függetlenségi harcának története 1848 és 1849-ben* című munkájában. (Eszerint Ausztria valamennyi foglyul ejtett lengyel kiszolgáltatását megígérte volna Oroszországnak.)

Ezzel szemben a 31 cikkelyből álló egyezmény utolsó cikkelye így szól: „Ha a foglyul ejtett lázadók között a két szövetséges hatalom alattvalói találtnának, kölcsönösen kiadják őket egymásnak. Ugyanez történik a hadiszökevényekkel is.” Ez a megfogalmazás egyértelmű, s tudomásunk szerint a két nagyhatalom tartotta is magát ehhez. Az eredeti egyezményre korábban a magyar történetírásban egyedül Andics Erzsébet utalt (*A Habsburgok és Romanovok szövetsége*. Bp., 1961.), de magát a szöveget ő sem közölte. Ennyit az „egyre-másra” hivatkozásról.

Ami a hadifoglyok elhurcolásának bizonyítását illeti, Szűcs fordítva ül a lovon. Nyilván nem emlékezhet rá, hiszen akkor még meg sem született, de olvasni olvashatta volna Kovács Lászlónál (*Csalóka lidércfény nyomában. A szibériai Petőfi-kutatás csődje*. Irodalomtörténeti Könyvtár. Argumentum Kiadó, Bp., 2003.) vagy Fekete Sándornál (*A szibériai métely. Egy Petőfi-legenda feltámadása és újbóli elhantolása*. Magvető Könyvkiadó, Bp., 1990.), hogy a barguzinisták annak idején 1989–1990-ben azzal bolondították a magyar közvéleményt, hogy megtalálták azokat a hadifogolylistákat, amelyeken az Oroszországba hurcolt magyar hadifoglyok nevei találhatók (eleinte még Petőfit is odaképzelték az egyikre). Aztán a bemutatott névsorokról kiderült, hogy az Aradon (augusztus 17.), Borosjenőn (augusztus 21.) és Zsibón (augusztus 24.) kapitulált magyar tisztek neveit tartalmazzák. Így a szibériai legendászok nem erőltették a további történeti bizo-

nyítást, hanem elmentek ásni. Mit kellett volna ezek után a magyar történészeknek bizonyítaniuk?

De ha már így megszólítottam, mégiscsak írok arról, hogy mit tettem jómagam mint „magyar történész” ebben az ügyben. 1995-től kezdve többször kutattam ösztöndíjasként a bécsi Hadilevéltárban (Kriegsarchiv), illetve a Házi, Udvari és Állami Levéltárban (Haus-, Hof- und Staatsarchiv). Az előbbi, mint a nevéből is látszik, a Habsburg-monarchia hadtörténeti jellegű forrásanyagát (pontosabban, annak nagyobb részét) őrzi, az utóbbiban pedig – sok más iratanyag mellett – a külügyi és központi kormányzati iratok találhatóak, többek között 1848–1849-ből is.

Az 1849. évi orosz intervencióra vonatkozó osztrák iratanyag nagy része ezekben a levéltárakban található. Az oroszoknak – ha esetleg akartak volna – Erdélyből lett volna esélyük magyar hadifoglyok kiharcolására, hiszen az Erdéllyel határos, az Oszmán Birodalomhoz tartozó Moldvában és Havasalföldön 1848 nyara óta orosz megszálló csapatok állomásoztak. Erdély volt az egyetlen olyan területe Magyarországnak, ahol lényegében megvalósult az „egyenjogú” orosz–osztrák katonai együttműködés, hiszen mind a Lüders gyalogsági tábornok vezette V. orosz hadtest, mind az Eduard Clam-Gallas altábornagy vezette cs. kir. hadtest részt vett a hadműveletekben, s egyik sem került a másik alárendeltségébe.

Nos, jómagam végignéztem az erdélyi cs. kir. hadtest teljes iratanyagát (Alte Feldakten, 1918–1925. Armeekorps in Siebenbürgen unter Puchner, Clam-Gallas und Gedeon. 1848. V. – 1849. XIII.), de bizony nyomát sem leltem egyetlen magyar hadifogoly kiharcolásának sem. Pedig, ha lett volna ilyen, akkor arról az orosz csapatok mellé kirendelt összekötő tisztek nyilván jelentettek volna, hiszen többek között azért rendelték ki őket, hogy az osztrák kormányzatot minden fontos eseményről tájékoztassák. Átnéztem a cs. kir. fősereg teljes 1848–1849-es iratanyagát, hiszen a összekötőktől, illetve Clam-Gallastól ide is futottak be jelentések;

ezekben sincs nyoma kiharcolt hadifoglyoknak. (Alte Feldakten, Karton 1834–1844. Hauptarmee unter Haynau 1849. VI–XIII.; Karton 1845–1855. Hauptarmee, Detailakten).

Végignéztem a lemergi (galíciai) főhadparancsokság 1849–1850 évi iratait (ekkorajt ide tartozott Bukovina is); itt sincsen semmilyen forrás magyar hadifoglyok Oroszországba hurcolásáról (Alte Feldakten,

Simon Sándor rajza

Karton 3287–3288. Generalkommando Lemberg, 1848–1850.). Megtalálható az 1850-es években az erdélyi orosz intervenció költségeivel és egyéb anyagi vonatkozásaival kapcsolatban lezajlott orosz–osztrák bizottsági tárgyalások jegyzőkönyvi anyaga is, ebben sincs szó kiharcolt magyar hadifoglyokról (Alte Feldakten, Karton 1926–1927. Commis-

sion Verhandlungsprotokolle), pedig ekkortájt a krími háborúban tanúsított rosszindulatú osztrák semlegesség miatt igencsak feszült volt a két állam viszonya.

Átnéztem a cs. kir. hadügyminisztérium 1849-es elnöki iratait (Kriegsministerium, Präsidiale), ott sincs erre utaló nyom, akárcsak az Őfelsége katonai irodája (Militärkanzlei Seiner Majestät) 1849–1850. évi iratai között sem. Megnéztem August Heydte két helyen őrzött hagyatékát (Nachlässe, B/639. Nachlaß Heydte; Hofkriegsrat-Akten, Varia. 3. doboz), semmi nyom.

A Haus-, Hof- und Staatsarchivban átnéztem az 1849 végéig terjedő minisztertanácsi jegyzőkönyvi anyagot (Ministerratsprotokolle), a minisztertanács irattárát (Ministerrats-Akten), Felix Schwarzenberg miniszterelnök hagyatékát (Politisches Archiv. Ministerium des Äussern. Nachlaß Schwarzenberg), a külügyminisztérium anyagából a moldvai és havasalföldi kirendeltségek (Bukarest, Iași) anyagát, az 1849 évi, négydoboznyi (Karton 26–29) oroszországi iratanyagot, közte azt a két dobozt, amely kimondottan az orosz intervencióval foglalkozik (Karton 28–29. Russland. Russische Intervention in Ungarn 1849. 1–2. Teil). Na már most, ha ekkora iratanyagban nincs nyoma annak, hogy akár egyetlen magyar hadifogoly is orosz területre került volna, akkor 1.) vagy csupa alkalmatlan diplomata, hírszerző, tisztvi-

selő és összekötő tiszt szolgált ezen a területen 2.) vagy megsemmisítették a vonatkozó iratokat 3.) vagy – s ez a legvalószínűbb – nem volt ilyen eset.

Van viszont ellenpélda. A Galíciába bevonuló orosz csapatok 1849 júniusában elfogták és orosz területre hurcolták Józef Załuski grófot, aki az orosz fennhatóság alatti Lengyel Királyság szülöttként 1830–1831-ben részt vett a lengyel szabadságharcban, majd Galíciába menekült és ott települt le. Az orosz fél arra hivatkozott, hogy Załuski orosz alattvaló, az osztrákok azonban nem fogadták el ezt az érvelést, és követelték Załuski szabadon bocsátását, mondván, hogy a gróf 1831 óta osztrák alattvaló. S noha az osztrák fél láthatólag igen hálás volt a magyar szabadságharcnak véget vető, 200.000 főnyi orosz hadseregért a cárnak, s azt gondolhatnánk, hogy ennek fejében szívesen lemondtak volna egy lengyel alattvalójukról, nem ez volt a helyzet. Az osztrák kormány következetesen ragaszkodott Załuski „visszaadásához”, s azt röviddel a magyarországi hadjárat lezárása után el is érte.

Ennyit tettem mint – Szűcs szerint – a „gerontokrata” magyar tudomány képviselője.

Tudunk olyan magyar hadifogoly-szállítmányról, amely a nyári hadjárat folyamán orosz kísérettel elhagyta Erdély területét. Ennek útja azonban a dokumentumok alapján jól követhető.

Poujade bukaresti francia konzul 1849. augusztus 14-én jelentette Alexis Tocqueville külügyminiszternek, hogy az Erdélyben ejtett hadifoglyokat Havasalföldön és Moldván keresztül Csernovicba kísérik. Timoni bukaresti osztrák konzul augusztus 17-én a következőket tudatta Schwarzenberg osztrák miniszterelnökkel: „Háromezer fogoly felkelőt fognak Brassóból Havasalföldön és Moldván keresztül Bukovinába szállítani”. Augusztus 28-án Poujade bukaresti francia konzul már azt jelentette Alexis Tocqueville külügyminiszternek, hogy 2500 hadifogoly és 36 család haladt át Bukaresten, akik Erdélyből jöttek és Galíciába tartanak. Ugyanezen a napon Huber galaci osztrák ügyvivő azt jelentette Schwarzenberg osztrák miniszterelnöknek, hogy a hírek szerint „a magyar nemzetiségű felkelőket – fegyvereik leadása után – hazaengedik, míg a felkelő seregben található németeket és lengyeleket hadifogolyként visszatartják, és Oroszország belsejébe viszik. A moldvai helyi hatóságok arra kaptak utasítást, hogy biztosítsanak szállást és ellátást 3000 hadifogoly számára, akiket Erdélyből Oroszországba szállítanak”.

A szállítmányról az orosz és osztrák katonai források már jóval konkrétabb adatokat tartalmaznak. Lüders gyalogsági tábornok az augusztus 6-i nagyszében–nagycsúri ütközet után intézkedett arról, hogy az elmúlt időszakban (azaz a Fehéregyházánál/Segesvárnál és Nagyszébennél) ejtett hadifoglyokból egy legalább 2000 főnyi szállítmányt a Tömösi-szoroson keresztül Havasalföldre, Ploieștibe küld, ahol Pjotr Andrejevics Dannenberg altábornagy, a moldvai és havasalföldi orosz megszálló erők parancsnoka veszi át őket, s továbbkísérteti Havasalföldön és Moldván át a bukovinai Csernovicba.

Augusztus 16-án Dannenberg közölte Karl Fischer von See vezérőrnaggyal, a bukovinai cs. kir. dandár parancsnokával, hogy Lüders július 28-án (azaz augusztus 9-én) arról értesítette őt, miszerint egy kb. 3000 főnyi magyar hadifogoly-szállítmányt küld Erdélyből a fejedelemségeken át Galícia felé. A szállítmány Brassónál (azaz a Tömösi-szorosnál) lépte át a határt, s az egy zászlóalj gyalogságból és 50 kozákból álló kíséret Gherzáig, Moldva határáig kíséri őket, ahová körülbelül szeptember 20-án érnek. Dannenberg kérte Fischert, tegye meg az intézkedéseket a foglyok átvételére.

Fischer ezt augusztus 26-án jelentette a galíciai főhadparancsnokságnak, azzal, hogy miután alig van a szolgálat ellátására elegendő katonája, s a foglyok nem a magukat (önként) megadó, hanem a Segesvárnál és másutt fogságba esettek közé tartoznak, a főhadparancsnokság küldjön számára elegendő számú gyalogságot és lovasságot a foglyok kísérésére. Emellett utasítást kért, hogy a foglyokat – ahogy az eddig érkezettek – beavatva és felruházva a magyar gyalogezredek kiegészítésére Bécsbe küldje-e, avagy hova és milyen módon küldje, valamint mit tegyen a honvédtisztekkel és az alkalmatlanokkal.

A főhadparancsnokság mindezt augusztus 28-án jelentette a cs. kir. hadügyminisztériumnak, Fischerrel pedig közölte, hogy amint a hadügyminisztériumtól a kért utasítások megérkeznek, közölni fogja vele a teendőket. A hadügyminisztérium szeptember 2-án küldte meg az utasításokat, azzal, hogy a 3000 hadifoglyot, valamint az esetleg később még érkezőket 3-400 fős csoportokban kíséret mellett Morvaországba kell szállítani, ahol be fogják őket osztani a cs. kir. hadsereg egységeibe. A nem osztrák alattvalókat – kivéve a magyar hadseregben törzstisztként és tábornokként szolgáltakat – kíséret mellett hazájukba kell küldeni.

Akiknek átadása akadályokba ütközik, azokat be kell osztani a büntetőszázadokba.

A galíciai cs. kir. hatóságoknak azonban végül mégsem kellett foglalkozniuk az ügyel, mert Fischer vezérőrnagy szeptember 20-án jelentette, miszerint Moller altábornagy, a 14. orosz gyaloghadosztály parancsnoka szeptember 14-én közölte vele: az említett 3000 hadifoglyot nem Moldván át Galíciába, hanem a közben kötött megállapodás szerint Erdélybe, és pedig Brassóba kísérik. A foglyokat tehát nem kísérték sem Bukovinába, sem Szibériába, hanem a Tömösi-szoroson keresztül tértek vissza Erdélybe, s augusztus 31-én itt adták át őket az osztrákoknak.

Nem tudom, Szűcsnek vannak-e egyéb adatai. Ha nincsenek, akkor a kihurcolt hadifoglyokkal kapcsolatos

felvetését ugyanolyan fölösleges akadémikuskodásnak kell tartanom, mint a Szkurka/Kurka vallomások azonoságával vagy eltéréseivel kapcsolatos fejtegetéseit.

Kutatóként legfeljebb némi szomorúság tölt el amiatt, hogy egy, láthatólag igen szorgalmas és érdeklődő fiatalember ilyen könnyen felülemelkedik a tudományetikai normákon, s Papp Kálmán kéziratának általa történt eltulajdonítását így kommentálja: „Hibáztam, de mindannyian követünk el hibákat.” (Igaz, ezzel a felfogással manapság akár még köztársasági elnök vagy pártelnök is lehet.)

Amit viszont végképp nem értek, az az, hogy egy olyan színvonalas kiadványokat produkáló kiadó, mint a Corvina, hogyan jelentethetett meg egy ilyen kötetet mindenfajta szakmai kontroll nélkül.

KEDVES GYULA

Korrekt eljárás?

Szűcs Gábor válaszához annyit szeretnék hozzáfűzni, hogy az általa említett két elektronikus levél nem jutott el hozzám. Mivel fontos együttműködésről kellett volna tárgyalnunk, ezért érdemes lett volna telefonon is keresnie, illetve meggyőződni arról, hogy leveleit megkapta-e a címzett. Nem tartom korrekt eljárásnak, hogy az esetleges kutatási tervek, amelyek

mögött, mint írja, „a szponzor akár több százmilliós felajánlása” van, meghíúsulása miatt a felelősséget már előre – többek között – rám terheli. Különösen úgy, hogy a minden anyagi gondot megoldani képes szponzorról semmi konkrét információt nem osztott meg azzal az intézménnyel, amelyet pajzsként és faltörő kosként egyaránt használni kívánt.

Szerkesztőségünk úgy tervezte, hogy Szűcs Gábornak a Corvina Kiadónál tavaly megjelent Petőfi halála, Fehéregyháza, 1849. július 31. című plágiumgyanús kötetével kapcsolatos vitát a szerző válaszával lezárja. Szűcs Gábor érvelését elolvasva azonban úgy láttuk, lehetőséget kell adnunk a vita résztvevőinek a viszontválaszra.

A vitát azért kezdeményeztük, az interjút a plágiumot felismerő Kovács László régésszel azért készítettük, hogy igazságot szolgáltatassunk egy elhunyt amatőr Petőfi-kutatónak, Papp Kálmánnak. Célunkat elértük.

A Papp Kálmán feltételezéseit a saját neve alatt közlő Szűcs Gábor elismerte, hogy hibát követett el, de rögtön támadásba is lendült, s azoknak a szakembereknek a tudományos igazság melletti elkötelezettségét vonta kétségbe – nevezve őket ortodox köröknek –, akik több évtizedes munkával a hátuk mögött igen sokat tettek a szóban forgó kérdés tisztázása érdekében. Akik kételyeiket az újabb és a kívánt eredményeket megelőlegező kutatási tervekkel és teóriákkal kapcsolatban alapos forrásismeret birtokában fogalmazták meg, de sohasem zárkóztak el attól, hogy felkészült szakemberekkel együttműködjenek, vagy fiatal pályakezdő kutatók útját egyengessék. Mint a vitából is kiderül, félrevezető, felelőtlen eljárásnak tartják azonban azt a módszert, ha a tudományos kutató a bizonytalan körülmények, az esetleges helyszíni vizsgálatok lehetséges eredménytelenségének elhallgatásával megtéveszti a közvéleményt és a kutatást támogató szponzorokat.

(A szerk.)